

Ruta núm. 1

Pel Camí Ral des de la Creu de Terme fins a Can Rigalt

[2012]

Estem començant una de les Rutes de la Història de Sant Adrià, però abans de posar-nos en marxa, hauríem de saber que durant 2 anys i 4 mesos Sant Adrià va deixar d'existir ja que va quedar agregat una part a Barcelona i l'altra a Badalona. Copiem del llibre *La Riuada del 62*:

“El dijous 14 de març de 1929 el *Boletín Oficial de la Provincia de Barcelona* publicava un Reial decret de 5 de març, pel qual s'aprovava l'agregació de Sant Adrià de Besòs a les ciutats de Barcelona i Badalona, migpartint el poble pel riu. Aquest Reial decret no va arribar a aplicar-se i el 20 de juliol de 1931 l'alcalde va informar d'una carta del diputat a Corts Eduardo Barriobero que li fa saber que el govern ha acordat la suspensió del Reial decret d'agregació”.

Se sap de la lluita de Maria Grau, que era secretària de la Junta de senyores de l'Esperit Sant, i cambrera d'Honor de la reina Victòria Eugènia, que va fer servir les seves influències per aconseguir que no desaparegués el poble. En reconeixement d'haver-ho aconseguit, Maria Grau té la seva plaça amb el seu nom. Amb ella van lluitar altres adrianencs, sabem de bona tinta que el nostre cronista també va estar molt actiu en el propòsit de recuperar Sant Adrià com a poble.

Ruta núm. 1 Pel Camí Ral des de la Creu de Terme fins a Can Rigalt

Núm. 1 Creu de Terme

Aquesta Creu de Terme pertany a Sant Adrià, encara que sigui dins del terme municipal de Barcelona. La línia fronterera passa pel centre de la carretera. Suposem que hi hauria acord amb el municipi veí perquè la Creu de Terme quedés en un lloc adequat afavorint per estètica, els dos municipis.

Esculpit a banda i banda, veiem per una cara un Crist a la Creu i per l'altra la Mare de Déu. Va ser obra de l'arquitecte Pericàs i Morros, i d'estil neobarroc.

Hi ha d'altres creus de terme a Sant Adrià, però aquesta creiem que és la que marca més significativament el nostre terme municipal.

Núm. 2 Església de Santes Juliana i Semproniana

No tenim data de construcció d'aquesta església, només sabem que en el seu interior hi ha unes pintures i escultures molt interessants de Charles Collet, un suís que va dedicar el seu art a adornar aquesta especial església.

Diuen que està afectada per un nou pla urbanístic i sembla que ha d'anar a terra. Ho lamentarem, si això acaba passant.

Núm. 3 Plataners centenaris

Per als joves, és important assenyalar que abans que els cotxes fossin prioritaris dins dels nostres camins de comunicació, es plantaven a banda i banda de les carreteres fileres de plataners per alliberar del sol caminants, carros o també diligències. Considerant que a l'hivern, en ser aquests arbres caducifolis, deixaven traspasar, perfectament, els rajos solars. Aquí resta aquesta quantitat, pràcticament testimonial, de plataners centenaris. Hi ha fotografies antigues molt típiques de Sant Adrià, en les quals els podem contemplar.

Núm. 4 Subjecció de catenària

Des del 20 de març de 1887, els tramvies 70 i 71 anaven i venien entre Barcelona i Sant Adrià. Per a la conducció elèctrica aèria tenien punts per poder subjectar els cables, que traspassaven el corrent als tròleis i d'allà al motor dels tramvies. Dins del nostre municipi en queden dues subjeccions, totes dues, lògicament, dins del Camí Ral. Una, la tenim al principi d'aquesta ruta, junt als plataners centenaris, i l'altra, al núm. 14 de l'actual Pi i Margall. Davant d'aquest núm. 14, el conductor baixava del tramvia per, manualment, mitjançant una corda lligada a la part posterior del tramvia, canviar el sentit del tròlei, perquè el tramvia tornés a Barcelona. Si el tramvia quedava parat en sec, tothom deia: "Ja s'ha escapat el tròlei!".

Hem parlat de tròleis, però la primera línia de tramvies té data de l'any 1884, i anava de Barcelona a Badalona. Aquest tramvia funcionava amb motor de vapor. Passava sobre del Besòs per un voluminós pont de fusta i se l'anomenava "tramvia de foc" ja que treia una gran fumerada i de la caldera en sortien flames.

Tenim un poema de l'època que paga la pena d'escoltar:

Mirad a lo lejos, correr sobre el puente

cual fiero salvaje, trepando veloz

la máquina airada que la espuma hirviente

silbando azorada despide feroz

Núm. 5 i 6 Les llambordes i vies dels tramvies

Les llambordes eren el tipus de paviment dels carrers principals, el que habitualment es posava en els municipis, per això considerem que són dignes de conservar. Hi afegirem que, incrustats en aquestes mateixes llambordes, tenim encara uns trossos de les vies dels tramvies 70-71. Aquells tramvies amb tròlei

amb portes centrals sortien del carrer de Trafalgar de Barcelona transportant els adrianencs amunt i avall.

Núm. 7 MhiC amb el vagó “El Sevillano”

El Museu d’Història de la Immigració de Catalunya (MhiC) és obert des del 20 de novembre de 2004. La masia de Can Serra acull una exposició permanent dins d’”El Sevillano”, un tren dels anys 60 que evoca el record del viatge de les migracions interiors a Catalunya al segle XX.

També el nou espai ‘Migrar’ convida el visitant a conèixer els comportaments i actituds que acompanyen les migracions de l’era globalitzada.

Núm. 8 Cases modernistes de Monsolís

Tenim notícia que aquests terrenys pertanyien al marquès de Monsolís. L’any 1927, aquest marquès demanà el permís de construcció de 5 habitatges de planta baixa, en aquests terrenys seus. El 1928 demanà de construir 10 habitatges més del mateix estil. Era l’època de l’alcalde Royo. Actualment, el veïnat les té ben pintades i conservades com es pot veure.

Núm. 9 L’Arc adrianenc

Hi ha versions diferents de la procedència d’aquest arc-porta. La nostra és la que l’arquitecte, Joan Bassegoda i Nonell, va lliurar a l’Ajuntament després d’haver traslladat l’Arc de Can Tondo a l’indret on actualment està ubicat. A partir d’aquesta versió, Dones del Futur vam muntar un auca que, immediatament d’acabada, es va oferir als adrianencs, és *l’Auca de l’Arc adrianenc*.

D’on ve aquest arc i per què està aquí? és la pregunta. Doncs ens podem servir de l’Auca per completar la informació.

Una altra informació addicional és que al Museu Nacional d’Art de Catalunya, a la part gòtica, hi ha la marededéu del Carme que, en el Convent del Carme, estava ubicada sobre el llindar de l’Arc-porta. En aquest mateix museu, podem veure els escuts gremials que els mateixos gremis oferien i aportaven a les seves capelles.

Núm. 10 Pont dels Passadors

En honor a aquest ofici i als seus passadors, cada any, pel febrer, Dones del Futur muntem la Festa dels Passadors i, considerant que realitzarien la seva feina pels

indrets del pont de la Nacional II, el nostre grup va demanar a l'Ajuntament que aquest pont canviés de nom per anomenar-se pont dels Passadors. Sabem que l'Ajuntament ho ha acceptat i que en breu aquest nom serà una realitat.

Considerem, per deducció simple, que per aquells volts tindrien força feina a traspasar gent, perquè és per aquí per on passava l'antic Camí Ral, (avui Nacional II) una de les principals vies de comunicació entre Espanya i Franca.

Núm. 11 El riu Besòs

En l'antiguitat anomenat *Bisauci*. Hem de destacar que el nostre riu és símbol de Sant Adrià, ja que forma part de l'escut.

El Besòs s'alimenta de 5 afluents: el Mogent, el Congost, el Tenes, la riera de Caldes i el Ripoll. Si a les capçaleres d'aquests afluents hi plou molt, és quan podem dir, o més aviat cal dir, que "hi ha besossada". El Besòs, en si, només té 17,7 km de recorregut fins arribar a la Mediterrània.

En altres temps, aquestes besossades més freqüents s'enduien els precaris ponts de què disposava Sant Adrià. D'aquí va néixer l'antic ofici dels passadors. Aquests homes devien ser forts per poder traspasar ancians i infants a collibè. Ajudaven, així mateix, suposem, a passar carros, sacs, tot allò que fos difícil de travessar per a gent no acostumada a fer-ho.

Passar per les estretes passeres amb el riu corrent per sota els peus no seria cosa fàcil.

Núm. 12 Edifici Polidor

Data de construcció: 1928-1930

Arquitecte: Lluís Bonet i Garl

Arquitectura racionalista

Va ser concebut dins de la idea de la "modernitat" amb els conceptes de simplicitat, claredat, lleugeresa, racionalitat i sobrietat per a la Compañía Fonográfica Hispano-Americana.

Després que la marca de discos Polydor hagués d'abandonar l'edifici, va ser seu de l'Ajuntament, de l'Escola Nacional Grupo Oliveros (posteriorment Pompeu Fabra) de la caserna del Frente de Juventudes, de Dispensari, de seu de l'AV Sant Adrià Nord, i, actualment, Biblioteca municipal i Centre de Producció Cultural i Juvenil Polidor.

L'anècdota és que en gravar els discos i a la vegada passar el tramvia pel pont, aquest últim produïa unes vibracions que n'impedien la perfecta gravació. Per aquest motiu, van haver d'abandonar l'edifici.

Núm. 13 Subjecció de catenària

Des del 20 de març de 1887, els tramvies 70 i 71 anaven i venien entre Barcelona i Sant Adrià. Per a la conducció elèctrica aèria tenien punts per poder subjectar els cables, que traspassaven el corrent als tròleis i d'allà al motor dels tramvies. Dins del nostre municipi en queden dues subjeccions, totes dues, lògicament, dins del Camí Ral. Una, la tenim al principi d'aquesta ruta, junt als plataners centenaris, i l'altra, al núm. 14 de l'actual Pi i Margall. Davant d'aquest núm. 14, el conductor baixava del tramvia per, manualment, mitjançant una corda lligada a la part posterior del tramvia, canviar el sentit del tròlei, perquè el tramvia tornés a Barcelona. Si el tramvia quedava parat en sec, tothom deia: "2Ja s'ha escapat el tròlei!".

Hem parlat de tròleis, però la primera línia de tramvies té data de l'any 1884, i anava de Barcelona a Badalona. Aquest tramvia funcionava amb motor de vapor. Passava sobre del Besòs per un voluminós pont de fusta i se l'anomenava "tramvia de foc" ja que treia una gran fumerada i de la caldera en sortien flames.

Tenim un poema de l'època que paga la pena d'escoltar:

Mirad a lo lejos, correr sobre el puente

cual fiera salvaje, trepando veloz

la máquina airada que la espuma hirviente

silbando azorada despide feroz.

Núm. 14 Quilòmetre 624

Aquest punt quilomètric és molt curiós, ja que, seguint l'antiga Nacional II, a 624 km "exactes", tindríem la Puerta del Sol de Madrid.

Núm. 15 La masia de Can Rigalt

Consta ja en el cadastre de l'any 1740. A part de l'escut del bisbe Sentís, és l'edificació més antiga del patrimoni del nostre poble. A Sant Adrià hi ha el pensament que la masia va ser construïda a finals del segle XVII o principis del XVIII. Les seves golfes són el més preuat de la casa, amb fortes bigues de fusta. És

un espai molt interessant. Les arcades arran de teulada, corresponents a les golfes, donen un toc elegant a l'edifici. També ens hem de fixar en el seu escut heràldic de les famílies Girona i Rigalt. Si desglossem l'escut hi veiem:

Un lleó de perfil (lleó rampant)

Dues franges ondulades en diagonal.

Casc d'armadura medieval, plomalls i fulles gegants que emmarquen els laterals de l'escut.

Aquests elements identifiquen el rang noble del propietari.

Núm. 16 Camí Ral

Eren les rutes principals que travessaven els pobles, que s'anomenaven Camí Ral, actualment en diem carreteres nacionals. Aquí, passa per Sant Adrià la Nacional II: *"de Madrid a Francia por La Junquera"*, així ho deien.

Per aquí passaven les tartanes, que a banda de ser vehicles privats, també es feien servir sovint com a taxis rurals per portar viatgers des dels pobles cap a les estacions del ferrocarril.

A les grans ciutats com Barcelona s'empraven faetons com a taxis urbans. A Sant Adrià, tenien parada davant d'un bar que durant molts anys, es va dir bar La Parada (aproximadament davant del núm. 10 de Pi i Margall) en honor a la parada de les antigues tartanes. És una llàstima, però aquest nom també s'ha perdut. Ara són els autobusos, els que, aproximadament, paren al mateix lloc.

Riu Besòs

Al final del portal de l'Àngel de Barcelona, al carrer de Duran i Bas, hi ha unes arcades que pertanyen a l'aqüeducte romà que, agafant aigües del Besòs, alimentava Barcelona. (text escrit a mà al darrere del dossier en paper)